

KAZAK TÜRKÇESİNDEN DÖRT YAŞNAME ÖRNEĞİ

YARD. DOÇ. DR. ALİ AKAR

Yaşname, Türk edebiyatında, insan ömrünün çeşitli dönemlerini işleyen, daha fazla halk edebiyatında görülen bir nazım türüdür. İnsanın ana rahmine düştüğü andan genellikle yüz yaşına kadar¹ başından geçen olaylar, içinde bulunan yaşın insanda bıraktığı ruhî ve fizikî akisler, yıllara göre karakterize edilerek anlatılır. Bu tür, *yaşname* yanında, *ömür destanı*, *yaş destanı*, *yaş türküsü*, *hayat destanı*, *vücutname* ve *mahasname* gibi isimlerle de anılmaktadır².

Yaşname hikemî bir türdür. Burada insan hayatının fizikî ve ruhî görünüşü büyük bir dikkatle gözlemlenerek nazma dökülür. Bundan dolayı, yaşnameler, halkın, insan hayatının önemli dönemleri hakkında tecrübeyle edindiği geleneksel bilgisini en iyi yansıtan türlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Yaşname, Türk halk edebiyatının başta Anadolu sahası olmak üzere her devrinde ve coğrafyasında bilinen bir türüdür. Fakat, edebiyatımızın bütün türleri hakkında esaslı ve ayrıntılı araştırmalar yapılamadığı ve bütün Türk dünyası edebiyatını içine alacak şekilde henüz tam olarak ortaya konulamadığı için bu nazım türünün genel Türk şiirindeki yeri ile ilgili bir tespit yapmak şimdilik mümkün görünmüyor³.

Türk edebiyatında yaşnameler konusundaki en kapsamlı çalışmayı merhum Amil Çelebioğlu yapmıştır⁴. Bu araştırmada, Osmanlı, Çağatay, Karahanlı, Türkmen, Kazak (Bu örnek, Niğde'nin Bor kazasında yaşayan Yar Muhammed Özerden'den alınmıştır.) ve Kırgız Türkçeleriyle yazılmış 55 yaşname örneği üzerinde konu ve tür tasnifi yapılmış, daha sonra da bunların metinleri verilmiştir.

1 Ermenek'te derlenen bir manzumede insanın 125 yıllık ömrü anlatılmıştır. Amil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Yaşnameler", MÜ Fen-Edb. Fak., *Türklük Araştırmaları Dergisi*, İst. S: 1, s. 222.

2 Amil Çelebioğlu, a.g.m., s. 151.

3 Namık Açıköz, "Ahmed-i Yesevî'nin Yaşnamesi ve Halk Edebiyatındaki Örnekleriyle Mukayesesi", *Türk Yurdu*, Eylül 1993, S: 73, s. 20.

4 Bk. dipnot "2".

Biz, bu çalışmamızda, Çelebioğlu'nun söz konusu makalesinde yer almayan Kazak Türkçesiyle yazılmış dört yaşname üzerinde duracağız.

Kazak Türklerinin, zengin bir sözlü edebî gelenekleri vardır. "Akın" denen halk ozanları, kopuz ve domraları eşliğinde tıpkı Anadolu'daki saz şairleri gibi, halkın iyi ve kötü günlerinde onlarla beraber olup, onlarla üzülen, onlarla sevilen halk sanatçılarıdır⁵. Bunlar, geleneksel nazım biçimleri ve hece ölçüsü ile şiirler (*jur*) söylemişler, böylece sözlü edebî geleneği yüzyıllar boyunca devam ettirmişlerdir⁶.

Kazak akınları, dombıra ve kopuzlarıyla oba oba dolaşarak halkın duygularına tercüman olurken, aynı zamanda tıpkı Anadolu'daki halk şairleri gibi insan ömrünün değişik dönemlerini işleyen yaşnameler de söylemişlerdir.

Yaşnamelerin Muhteva Özellikleri

Yaşnameler, genel olarak dört başlık altında ele alınmıştır.

1. Umumî olarak insan ömrüyle ilgili *yaşnameler*.
2. Kız ve kadın ömrüyle ilgili *yaşnameler*.
3. Şairin hayatıyla ilgili *yaşnameler*.
4. Ömrü mevsimlere vs.'ye benzeterek ele alan *yaşnameler*.⁷

Ele aldığımız dört yaşname bu tasniflerden "umumî olarak insan ömrüyle ilgili *yaşnameler*" ve "şairin hayatıyla ilgili *yaşnameler*"e dahil edilebilir.

I. *Yaşnamenin* muhteva özellikleri: Bu yaşnamede insan ömrü 10 yaşından itibaren ele alınır. 10 ile 20 yaş arası insanın gençlik çağıdır. Bu yaşlarda insanların kızları düşünmekten başka işleri yoktur. 30 yaşa gelince arsızlık, hırsızlık devri başlar. İnsan, atların peşinden ayrılmaz. 40 "yaşlılık" olarak nitelendirilir. Bu yaşta insan arzularını yenemez, elmas kılıcı eline alarak yollara düşer. 50 yaş kişinin "iç"e dönme yaşıdır. Bu yaşta insanlar pirlerden, evliyalardan el alırlar. Onların günahlarına şefaathçi olmalarını isterler. 60 yaşında gençlikle yaşlılık kavgaya tutuşur. 70 yaşında gençlik vedalaşıp uzaklara gider. 80'de insanın beli bükülür, elinden hiçbir şey gelmez. 90'a gelince ömrün çoğu gider. İnsan bir pi-

5 Kazak SSR, *Kısaşa Ensiklopediya*, 4. Tom, s. 109.

6 *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh yay., C. 5, s. 244.

7 A. Çelebioğlu, *agm*, s. 153-154.

rin eteğine yapışır. Cin çarpmış gibi sersemleşir. Ağzı laf, kolu iş yapamaz hâle gelir. İnsan 90 yaşına gelince başına bunlar geliyorsa 100 yaşı sormaya hiç gerek yoktur.

Bu yaşnamede 10 yaşından 100 yaşına kadar insan ömrünün her on yılı karakteristik özellikleriyle anlatılmaktadır. Dolayısıyla Kazakların sosyal ve kültürel hayatı, hayata ve olaylara bakış açılarına dair ip uçları verilmektedir.

II. *Yaşnamenin* muhteva özellikleri: Bu *yaşname*, “Şairin ömrü ile ilgili *yaşnameler*” başlığı altında incelenebilir. Şair, bu şiirinde ana karnından 30 yaşına kadar ömrünü ele almaktadır.

Yaşnamede, insan ömrü, babanın sulbünden itibaren başlatılır. İnsanoğlu, dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat sonra dünyaya gelir. Sonra annesi onu koruyup kollar, süt verir büyütür. İnsan 6 aydan sonra ocak başına oturmaya başlar. 1 yaşında yürür, boyu uzar. 2 yaşında türlü türlü sözler söyler. 7 yaşına kadar annesinin ve babasının koynunda büyür. 8 yaşında oyundan beri gelmez. 10 yaşından sonra dünyanın derdini, tasasını duymaya başlar. 20 yaşında kızlar topluluğunun içindedir. 30 yaşında ev geçindirme derdine düşer. Koyun, deve, sığır, yılki besler. “Akınlık”ı meslek edininip bütün halk içinde tanınır.

III. *Yaşnamenin* muhteva özellikleri: Bu *yaşname* 1. grupta yer alan “Umumî olarak insan ömrüyle ilgili *yaşnameler*” başlığı altında incelenebilir.

III. *Yaşname*, insan ömrünün 11 yaşından 95 yaşına kadar olan dönemini işlemektedir. İnsan 11 yaşında temiz, saf bir kişiliğe sahiptir. 15 yaşında deve güden, yeleli atla birlikte yürüyen, hayatın gerektirdiği işleri yapan bir yetişkindir. 25 yaşında toplum içinde bir yeri ve rolü vardır. 30 yaşında yiğitliği ile dünyaya sığmayacak kadar kendine güven duymaktadır. 35 yaşında sel gibi kabına sığmaz. 45’inde altın elbisenin yeni gibidir. 50 yaşına gelince iyiyi kötüyü aramaz. Artık 300 kişinin atını yönetecek kadar bilgi ve tecrübe sahibidir. 55’de sağlıklı ise gelişir, sağlıksız ise sararıp solar. 65’de iyi kötü ayırt etmez. “Her ata biner”. Karısı utanmadan ona karşı gelir. 70 yaş yel gibi gelip geçer. Artık iyiyi kötüyü bilen bir yaşlıdır. 75 yaşında vücudunun sıcaklığı gider, gücü kuvveti kalmaz. 80 yaş bahtsızlıktır. İnsan cin çarpmış gibi sersemleşir. 85 yaşında gözü görmez, dili söylemez. Ağzındaki dişler dökülür. 95 yaş bir tuzaktır. İnsanın her tarafı ateşle çevrilmiştir. Sağı solu çukurdur. Hayat dibi olmayan göl, kimsenin uğramadığı çöl gibidir.

IV. *Yaşnamenin* muhteva özellikleri: Bu *yaşname* de “Umumî olarak insan ömrüyle ilgili yaşnameler” grubuna dahil edilebilir.

İnsan ömrünün 5 yaşından 90 yaşına kadar olan dönemi ele alınır.

İnsan 5 yaşında Tanrının verdiği bir nasiptir. 6 yaşında kayın ağacının tozu gibidir. 7 yaşında bir vadi bitkisidir. 10 yaşında süt emen kuzu gibidir. 15’inde uçurumun başında oynayan oğlak gibi hayatın tehlikelerini anlamaz. 20 yaşında boy atarak düzgünleşmiş, bir sıva gibi olur. 30’unda akıp giden bir pınar gibidir. 40 yaşında kındaki kılıca benzer. 50’de her işi görebilen işçi gibi tecrübe sahibidir. 60’da tay yiyen kurt gibi hayatın bütün inceliklerini anlamış durumdadır. 70 yaşında işlenmiş bir deri gibi gençliğinin bütün kusur ve noksanlarını idrak etmiş durumdadır. 80’de yaşının gerisindedir, yaşlanmayı kabul edemez durumdadır. 90 yaşında kördür. Hiçbir şeyi göremez. Ateşe atılmış bir zavallıdır. Bir kuzuyu çekmeye bile gücü yetmemektedir. Torunu tarafından bile hor görülür.

Metinler

Çalışmamızda, önce, metinler kiril harflerinden 34 harfli ortak Türk alfabesi esas alınarak Lâtin harflerine çevrilmiştir. Daha sonra, metne mümkün olduğunca sadık kalınarak Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Fakat, bazı mısralarda, nazımdan kaynaklanan anlam kapalılığını gidermek maksadıyla serbest aktarma yoluna gidilmiştir.

-I-

Birinci *yaşname*, Kultuvma Sarmuratulı⁸’na, aittir. Bu *yaşname*de, insan hayatının 10 yaşından 90 yaşına kadarki dönemi ele almıştır. Dörtlükler hâlinde ve 11’li hece vezniyle yazılan yaşnamenin durakları 6+5 ve 4+4+3 şeklindedir. Bazı mısralarda vezin tutarsızlığı vardır. Kafiyesi aaba, ccdc, eefe... biçiminde düzenlenmiştir.

ÖMİR TUVRALI⁹

On jastan jıyırma degen bastıq jasqa
Joq boldı jumısımız qızdan basqa
Kisini qırıqqa kelgen şal devşi ädik
Bul künde sonıñ bäre keldi basqa

ÖMÜR HAKKINDA

Onla yirmi arası ömrün ilk yaşları
Yok idi işimiz kızlardan başka.
İnsan kırka gelince “yaşlı” derdik
İşte o gün de sonunda geldi başa.

<i>Jiyirmadan şıqqannan soñ otız bardıq</i>	Yirmiden çıkıp sonra otuza vardık
<i>Sol kezde qabındadı urlıq-qarlıq</i>	Bu kez de baş gösterdi hırsızlık, arsızlık.
<i>Şubardıñ arğımağın mise tutpay</i>	Şubarın atından memnun olmayıp
<i>At bar dep tekejavmıt, Şambıl bardıq</i>	At var diyerek Şambıl'a vardık.
<i>Otızdan şıǵıp bardıq del qırıqqa</i>	Otuzdan çıkınca kırka vardık
<i>Sol künde tanıs boldıq talay jurta</i>	Tanıştık o zaman bütün herkesle.
<i>Buvındıp, almas qılış qolıma alıp</i>	Güçlenip elmas kılıcı kola alarak
<i>Qayratka sıday almay şıqtık sırtqa</i>	Arzuları yenemeyip düştük yola.
<i>Elüvde qol tapsırdım, kâmil pirge</i>	Ellide el aldım kâmil pirden
<i>Bolsın dep bir şapağat künämizge</i>	Bir şefaata eylesin diyerek günahlarıma.
<i>Künäm köp, savabım az, men bir paqır</i>	“Günahım çok, sevabım az, ben bir fakir”
<i>Qanağat ayt dep qaqsar qayran tilge</i>	“Kanaat et” diye, sitem eder zavallı gönüle.
<i>Bay barmas janğa tınış jorğasimen</i>	Zengin gitmez bir kişiye yavaş atıyla.
<i>Jan barmas jalğandağı joldasimen</i>	Kişi kötü yoldaşla yola çıkmaz.
<i>Birevge birev qamqor qılmaq tügil</i>	Birbirine yardımcı olmak şöyle dursun.
<i>Boladı ärkim älek öz basimen</i>	Herkes ancak kendi derdine düşer.
<i>At minip eske tüsti şirengenim</i>	Neşeyle ata binişim aklıma düştü
<i>Tura almay tösegimnen küşengenim</i>	Şimdi kalkamayınca döşeğimden.
<i>Esimmen minav qordıq qalar emes</i>	Çektiğim şu eziyet aklımdan hiç çıkmaz:
<i>Küş qılıp quv tayaqqa süyengenim</i>	Zorlanarak bir bastona dayanışım.
<i>Ayrılıp qol ayaqtan qaldım jatıp</i>	Elden ayaktan düşüp yatakaldım.
<i>Alamın endi kimnen ayaq satıp</i>	Şimdi kimden ayak dileneyim.
<i>Keşegi küş qayratıñ bar küninde</i>	Gücüm kuvvetim var olduğu vakitler
<i>Jürüvşi em talay jandı tañırqatıp</i>	Yürürdüm insanları hayran bırakarak.

8 Kultuvma Sarmuratulı, 1840 yılında Kazakistan'ın Kargaljin kazası yakınındaki Jarıtöbe'de bir çiftçi ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Çocukluğundan itibaren dombıra çalmaya başlamıştır. Daha çocuk yaşlarında atışma âşığı olarak tanınan ozan, bütün Kazakistan'ı dolaşarak halkın duygularına tercüman olmuştur. 1915 yılında ölmüştür.

9 *Bes Gasır Jarlaydı*, Ekinşi Tom, Almatı, 1989, s. 83-84.

<i>Boyımda qayrat küşim bar ma joq pa?</i>	Şimdi gücüm kuvvetim var mı yok mu?
<i>Mal üşin qarsı şaptım kezevli oqqa</i>	Mal mülk için karşı durdum gelen oka.
<i>Älike Baydalınıñ namısı üşin</i>	Şimdiye kadar Baydalı'nın menfaati için
<i>Türinip etek jeñdi tüstim topqa</i>	Kolları sıvayıp katıldım onların arasına.

-II-

İkinci yaşname Turmuğambet İztilevov¹⁰'a aittir. Bu şiirde, insan hayatının baba sulbünden ana rahmine düştüğü zamandan başlayarak 30 yaşına kadarki bebeklik, çocukluk, gençlik ve olgunluk yılları işlenmektedir. Şiir, gazel tarzında aa-ba-ca-ça... şeklinde kafiyelenmiş, "ettiñ" redifli bir manzumedir.

<i>Elüvden şıqqannan soñ keldi alpıs</i>	Elliden sonra geldi altmış.
<i>Jigittik kârilikpen qıldı tartıs</i>	Gençlik yaşlılıkla tutuştu kavgaya.
<i>Alpısta jetpis kelip küş bergen soñ</i>	Yetmiş gelip altmışı uğurladıktan sonra
<i>Jigittik qoş aytısp, qaldı kalıs</i>	Gençlik vedalaşıp kaldı uzakta.
<i>Jetpisten şıqqannan soñ seksen keldi</i>	Yetmişten sonra seksen geldi.
<i>Bekinip kârilikke buydıq beldi</i>	Yaşlılığa saplanıp büktük beli.
<i>Nârse joq jastağıday qoldan keler</i>	Yok, elden gelir gençlikteki gibi bir şey
<i>Äşeyin tarqatpasaq işten şerdi</i>	Eğer dağıtmazsak içimizdeki hüznü.
<i>Toltırar toqsan kelse jastıñ molın</i>	Doksan gelince geçer ömrün çoğu.
<i>Ustandı imandı kul pirdiñ qolın</i>	İmanlı kul pirin eteğine yapışır.
<i>Kisidey peri soqqan sandalaqtap</i>	Cin çarpmış kişi gibi sersemleşir
<i>Söylevge avız ustavğa kelmes qolın</i>	Söylemeye ağız, tutmaya kol yetmez.
<i>Bul dünya oylağanmen deregi joq</i>	Bu dünyanın düşünülürse direği yok.
<i>Tañdağı aq ölimnen bölegi joq</i>	Ufuktaki ölümden başka gerçeği yok.

10 Turmuğambet İztilevov 9 Temmuz 1882 tarihinde Kazakistan'ın Kızıl Orda şehri yakınındaki Karmakşı kazasına bağlı bir köyde doğmuştur. Buhara'daki Kögel Taş medresesinde öğrenim görmüş, sonra kendi kazasına gelerek burada 20 yıl öğretmenlik yapmıştır. 1935 yılında Kazakistan SSR Eğitim Bakanlığında bilim danışmanlığı görevi ile Almatı'ya gelmiştir. Şiirin hemen hemen bütün türlerinde eser vermiştir. Bu arada Firdevsi'nin *Şehname*'sini Kazak Türkçesine çevirmiştir. Şair, çevirmen ve eğitimci olarak tanınan Turmuğambet İztilevov 15 Mayıs 1939'da ölmüştür.

*Qılğandı toqsanıñniñ munav bolsa
Jüziñdi suramaymın keregi joq*

Doksanın yaptığı bunlar olursa
Yüzü sormuyorum, gereği yok.

*Ötersiñ bul dünyeden bay men manap
Bes kündik quv jalğanğa biz bir qonaq
Dünye öz bergenin özi ap qalar
Şığarda jan täsilim javday tonap*

Geçersin bu dünyadan, bey veya ağa.
Beş günlük yalan dünyada insan bir konuk.
Dünya kendi verdiğini kendi alır.
Can çıkarken bedenini yağ gibi donar.

*Jalğanıñ joldas ettik nesin bilip
Bir jan joq tävbe qılğan esin bilip
Jalğanğa jalañaş kep, kettik jayav
Moyınğa törk qarıs böz tesip ilip
Qolnan jaqınıñniñ kelgeni sol
Jer qazıp kömip tastar kösildirip*

Nesine güvenerek yalanı yoldaş ettik?
Bir kimse yok haddini bilip tövbe eden.
Yalan yanlış sözle hep yaya kaldık
Üzerimize beş karış bez alarak.
Eşin dostun elinden gelen şudur:
Yer kazıp gömer toprağa yatırarak.

ÖMİR ÖTKELDERİ¹¹

HAYAT BASAMAKLARI

*Atanıñ ävelinde belinde ettiñ
Ekinşi ana qarnı teñinde ettiñ*

İlk önce babanın belinde idin
Sonra ananın karnında, teninde idin.

*Toğız ay toğız sağıt toğız kündey
Kadirlep qudiretiñmen şeginde ettiñ*

Dokuz ay, dokuz saat, dokuz gün sonra
Kıymetlenip kudretinle şekil buldun.

*Burınnan qamqorşılıq qılıp bizge
Ananı, aq süt berip jelindi ettiñ*

Önceden bizi koruyup kolladın
Daha sonra ak süt verip besledin.

*Tuvdırıp sav salamat, talpındırıp
Emşekti, iñgälatıp tebindi ettiñ*

Doğurarak sağ selâmet yürüttün
Memenden süt verip gıda oldun.

*Altı ayda, ot basına oturgızıp
Jan jaqqa kül şaştırıp tögindi ettiñ*

Altı ayda ocak başına oturtun
Etrafa kül saçıp döküntü ettin.

11 *Bes Gastr Jarlaydı*, Ekinşi Tom, Almatı, 1989, s. 460.

<i>Jürgizip jil tolğan soñ apıl tapıl Boyımdı burınğıdan jeñiltettiñ</i>	Yürütüp yıl dolduktan sonra tıpış tıpış Boyumu öncekinden daha fazla uzattın.
<i>Jürgizip jil tolğan soñ apıl tapıl Boyımdı burınğıdan jeñiltettiñ</i>	Söyletip iki yaşında şunu bunu Hayatın türlü türlü sözünü ettin.
<i>Söyletip eki jasta onu muni Tirliktiñ tilim türli kebinde ettiñ</i>	Yedi yaşına kadar yaz kış Ananın babanın koynunda oldun.
<i>Sekirtip segiz jasqa kelgennen soñ Aytaqır oynamaqtıñ jerinde ettiñ</i>	Koşup sekiz yaşına geldikten sonra Her zaman oyun yerinde oldun.
<i>Asqan soñ onnan beri aqıl berip Dünyeniñ aylası men ebinde ettiñ</i>	On yaşı geçtikten sonra akıllanıp Dünyanın derdinde tasasında oldun.
<i>Jıyırmağa jetkennen soñ jeliktirip Qatar men qız qırqınnıñ şeninde ettiñ</i>	Yirmiye geldikten sonra heveslenip Kız topluluğunun yanında oldun.
<i>Zatıñdı bir bildirip dosıñdı şın Özimdi ähilislamıñ elinde ettiñ</i>	Kendini bilip, dostunu öğrenince Ehliislam yurdunda oldun.
<i>Otızda öz aldım ot jaqtırıp Keypimdi jurt körüvge kelimdi ettiñ</i>	Otuzda kendi önüme ateş yaktırıp Beni ev geçindirmeye mecbur ettin.
<i>Ul qızğa köp uzatpay, ata qılıp Koy, tüye, sıyr, jılqı jelimde ettiñ</i>	Çok geçmeden oğul-kıza baba kılıp Koyun, deve, sığır, yıldı heveslisi oldun.
<i>Boyıma aqındıqtı üyir qılıp Atımdı altı alaşqa mälimdi ettiñ</i>	Kendime akınlığı meslek edininip Adımı yedi düvele malûm ettin.
<i>Toqtalmay top işinde jır tolğavğa Oy közin öz teñimnen önimdi ettiñ</i>	Halk içinde durmadan şiir söyletip Fikir ateşini bedenimden daha önemli kıldın.

<i>Miñ şükir osı etken märtebeñe</i>	Bin şükür ulaşılan mertebelere
<i>Endi tap oşnaqşığan emin terttiñ</i>	Şimdi sayısız dertlerden emin oldun.
<i>Bayqaytın bolsa bekter sözdin parqın</i>	Beyler sözün manasını anlayabilirse
<i>Demeymin "Qur dalağa terim kettiñ"</i>	"Emeklerim boşa gitti" demem.

-III-

Üçüncü yaşname Bukar Jırav¹²'a aittir. Şiirde insanın ömrünün on bir yaşından doksan beş yaşına kadarki dönemleri işlenmektedir. On birinci yaştan sonra insanın her beş yılı ele alınarak o dönemlerdeki fizikî ve ruhî durumu işlenmektedir. Şiirin belli bir ölçüsü yoktur. Sistemli bir kafiyeyle sahip olmayan şiirde, daha çok redifler ve birtakım ses benzerlikleri görülmektedir.

TİLEK¹³

DİLEK

<i>Ay Abılay sen on bir jasiñda</i>	Ey Abılay sen on bir yaşında
<i>Äşeyin aq ul ediñ.</i>	O zamana kadar ak oğul idin
<i>On bes jasqa kelgend</i>	On beş yaşına geldiğinde
<i>Arqada Äbilmembet töreniñ</i>	Abilmembet törenin arkasında
<i>Tüyesin baqqan qul ediñ.</i>	Devesine bakan kul idin
<i>Abılay atıñ joq edi,</i>	Abılay ismin yok idi
<i>Sabalaq atpen jür ediñ.</i>	Yelesi atla yürürdün
<i>Onu da körgeñ jerim bar</i>	Onu da gördüğüm yerim var
<i>Janıs Qarabaydıñ qolında</i>	Janıs Karabay'ın elinde
<i>Tünde tuvgan ul ediñ.</i>	Gece doğan oğuldun
<i>Jiyırma beske kelgende</i>	Yirmi beşe bastığında
<i>Baqıt berdi basında.</i>	Baht verdi başına
<i>Taqıt berdi astıña.</i>	Taht verdi altına
<i>Otız jasqa kelgende</i>	Otuz yaşına geldiğinde
<i>Dünyeye keñ ediñ.</i>	Dünyaya fazla geldin

12 Bukar Jırav (1668-1781) tarihleri arasında yaşamıştır. Babası Kalkaman Batır'dır. Yaşantısı hakkındaki bilgiler rivayetlere dayanmaktadır.

13 *Bes Gasır Jarlaydı*, Birinşi Tom, Almatı, 1989, s. 94-95

<i>Otuz beske kelgende</i>	Otuz beşe geldiğinde
<i>Qara suvdiñ betinde.</i>	Kara suyun üstünde
<i>Şayqalıp aqqan señ ediñ.</i>	Şakıldayıp akan sen idin
<i>Qırıq jasqa kelgende</i>	Kırk yaşında geldiğinde
<i>Altın tonniñ jeni ediñ.</i>	Altın elbisenin yeni idin
<i>Qırıq beske kelgende</i>	Kırk beşe geldiğinde
<i>Jaqsı jaman demediñ.</i>	İyi kötü demedin
<i>Elüv jasqa kelgende</i>	Elli yaşına geldiğinde
<i>Üş jüzdiñ balasınıñ</i>	Üç yüz kişinin çocuğunun
<i>Atuñ basın bir kezeñge tirediñ.</i>	Atını bir dönem yönetirdin
<i>Elüv bes jasqa kelgende</i>	Elli beşe geldiğinde
<i>Jaqsı bolsañ tolarsıñ.</i>	İyi isen gelişirsin
<i>Jaman bolsañ, mavjırap barıp solarsıñ.</i>	Kötü isen sararıp solarsın
<i>Alpıs bes jasqa kelgende</i>	Altmış beş yaşına geldiğinde
<i>Ärbir atqa qonarsıñ.</i>	Her ata binersin
<i>Jumsasañ bala til almay,</i>	Buyursan çocuk sözünü dinlemez
<i>Qatınıñ qarşı şavıp uyalmay,</i>	Karın karşı çıkar, utanmaz
<i>Är neşik küniñ sol bolar.</i>	Her günün böyle geçer;
<i>Eñkeyip oraq orarga</i>	Eğilip orak biçerken
<i>Toñqayıp masaq tererge.</i>	Doğrulup başak toplarken.
<i>Jetpis jasqa kelgende</i>	Yetmiş yaşa geldiğinde
<i>Jetpis degen jel eken,</i>	Yetmiş dediğin yel imiş
<i>Şala ayırıp pir eken.</i>	İyiyi kötüyü bilen pir imiş
<i>Jetpis bes jasqa kelgende</i>	Yetmiş beş yaşına geldiğinde
<i>Jıluvi bolmay qoyınıñniñ,</i>	Vücudunun sıcaklığı gider
<i>Qaruvi bolmay soyılıñniñ.</i>	Kuvveti kalmaz bastonunun
<i>Ölmeseñ de joyıldıñ.</i>	Ölmesen de tükenirsin
<i>Är ataqqa qoyıldıñ.</i>	Her unvanlı anıldın
<i>Seksen degen sor eken,</i>	Seksen dediğin bahtsızlıktır
<i>Şındap urgan peri eken,</i>	Sahiden cin çarpmış gibidir
<i>Seksen bes jasqa kelgende</i>	Seksen beş yaşına geldiğinde
<i>Eki qara közdi alar.</i>	İki kara gözü alır
<i>Avuzdagı sözdi alar,</i>	Ağızdaki sözü alır
<i>Butıñdagı bezdi alar,</i>	Ayağındaki bezi alır

<i>Betiñdegi nurdı alar,</i>	Yüzündeki nuru alır
<i>Boyiñdağı şırdı alar,</i>	Boyundaki düzgünlüğü alır
<i>Avziñdağı tisti alar,</i>	Ağızındaki dişi alır
<i>Qoliñdağı isti alar,</i>	Elindeki işi alır
<i>Ölmegende ne qalar?!</i>	Ölmesen de ne kalır?
<i>Toqsan bes degen tor eken,</i>	Doksan beş bir ağ imiş
<i>Däyim janıñ qor eken,</i>	Her tarafın kor imiş
<i>Qargıyn deseñ eki jağı or eken;</i>	Zıplayım desen iki çukur vardır
<i>Tüsip ketseñ tübine,</i>	Düşüp gitsen dibine
<i>Tübi joq tereñ köl eken,</i>	Dibi olmayan derin göl imiş
<i>El qonbaytın şöl eken,</i>	İl konmayan çöl imiş
<i>Kelmeytugin neme eken.</i>	Gelinemez bir yer imiş

-IV-

Dördüncü yaşname ise Şal Akın'a¹⁴ aittir. Bu yaşnamede insan ömrünün iki yaşından 90 yaşına kadarki bölümü ele alınmıştır. Şiirde genellikle 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır. Kuralı bir kafiye sistemi yoktur. Redifler ve ses benzerlikleri ile ahenk sağlanmıştır.

KERİLİK¹⁵

YAŞLILIK

<i>Bir jasta, eki jasta besiktemin.</i>	Bir yaşında iki yaşında beşikteyim
<i>Bes jasta teñiri bergen nesiptemin.</i>	Beş yaşında Tanrının verdiği nasipteyim
<i>Altı jasta qayıñnıñ tozundaymın.</i>	Altı yaşında kayın ağacının tozu gibiyim
<i>Jeti jasta oypañ jer bozundaymın.</i>	Yedi yaşında vadi bitkisi gibiyim
<i>On jasımda süt emgen qozundaymın.</i>	On yaşında süt emen kuzu gibiyim
<i>On beste jarga oynagan laqtaymın.</i>	On beş yaşında yarda oynayan oğlak gibiyim.
<i>Boy tüzep jiyirmada sılaqtaymın.</i>	Yirmide boy atarak sıva gibi düzgün hâldeyim.

14 Şal Akın, 1748-1819 yılları arasında yaşamıştır. Asıl adı Tilevke Kulekeuli'dir.

15 *Bes Gasır Jarlaydı*, Birinşi Tom, Almatı, 1989, s. 145-146.

Otuzda ağıp jatqan bulaqtaymın.

Qırqımda qınaptağı qılıştaymın.

Elüvde er jumıstı jumıstaymın.

Alpıs jasta tay jegen börideymın.

Jetpıs jasta ilegen terideymın.

Jetpısten seksen jasqa kelgen şaqta

Artımnan keyin kettim kerı deymın.

Toqsan jasqa kelgende kör bolganım.

Otqa salgan munayıp, bor bolganım.

Toqtınga asılganda älim kelmey

Balanıñ balasına qor bolganım.

Otuzda akıp giden pınar gibiyim

Kırkımda kındaki kılıç gibiyim

Elli her işi gören işçi gibiyim

Altmış yaşında tay yiyen kurt gibiyim

Yetmiş yaşında işlenmiş deri gibiyim

Yetmişten seksene geldiğim çağda

Yaşımın gerisinde gibiyim

Doksan yaşa geldiğimde körüm

Ateşe atılan, üzülen bir zavallıyım

Kuzuyu çekmeye gücüm yok.

Toruna bile hor görünürüm.